

Razmišljanja o provedbi bolonjskog procesa u Hrvatskoj

SINIŠA RODIN

doi: 10.3935/rsp.v16i2.873

Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Ciljevi bolonjskog procesa

Bolonjski proces zamišljen je da bi ostvario europsko područje visokog obrazovanja, te je pri tome zacrtao četiri cilja: (1) tri glavna ciklusa visokoškolskog obrazovanja (bakalaureat, magisterij i doktorat), (2) univerzalnu prepoznatljivost kvalifikacija koje proizlaze iz svakog ciklusa, (3) zapošljivost nakon svakog ciklusa obrazovanja, te (4) studentsku mobilnost. Riječ je o primjeru primjene modela otvorene koordinacije pri čemu se na zajedničkoj europskoj razini određuju ciljevi i mjerila, dok se njihova provedba koordinira na ministarskoj razini i to u okvirima koji su širi od Europske unije.

Stanje u Hrvatskoj

Ustrojstvo visokog obrazovanja u Hrvatskoj temelji se na Zakonu o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju iz 2003. godine s kasnijim amandmanima. Ne ulazeći u normativnu analizu, te u odsustvu bilo kakve pouzdane statistike, želio bih ukratko iznijeti osobna zapažanja o stanju bolonjske reforme u Hrvatskoj.

Većina studijskih programa ustrojena je prema strukturi triju bolonjskih ciklusa. Prisutno je nekoliko bitnih problema.

Kao prvo, prvi ciklus visokoškolskog obrazovanja uglavnom ne vodi stjecanju zapošljivih kvalifikacija. Prvostupnik anglistike ne može se zaposliti niti kao učitelj engleskog jezika u dječjem vrtiću, a tek magisterij anglistike vodi stjecanju pune kvalifikacije anglista kakva se do nedavno stjecala nakon četiri godine visokoškolskog

studija. U takvim uvjetima nije racionalno prekinuti studij nakon prvog ciklusa, te će velik broj studenata željeti nastaviti studij na magistarskoj razini. Pri tome je jasno da nikakva selekcija i specijalizacija na magistarskoj razini nije moguća, te da je studij produljen na nominalno pet godina umjesto da je skraćen na tri.

Drugo, razina izlaznih kvalifikacija često ne odgovara dublinskim deskriptorima potrebne razine obrazovanja. Mehaničko produljenje studija na pet godina nije podiglo kompetencije studenata na magistarsku razinu, već su one, supstancijalno gledano, ostale na razini bakalaureata. Umjesto da magistarski studiji omoguće diversifikaciju i interdisciplinarnost, oni su u pravilu ostali monodisciplinarni i sadržajno vezani uz prvi bolonjski ciklus s kojim čine jedinstvenu cjelinu. Budući da se zapošljive kvalifikacije stječu nakon pet a ne nakon tri godine, selekcija pri upisu u drugi ciklus obrazovanja ne samo da je društveno nepoželjna već je i besmislena za tržište rada, te štetna za kvalitetu magistarskih studija. Neselektivan upis na magistarske studije otežava ili onemogućuje rad u malim skupinama koji jedini može osigurati ostvarivanje magistarskih ciljeva učenja.

Kada je riječ o univerzalnoj prepoznatljivosti kvalifikacija, došlo je do pogoršanja u odnosu na stanje prije reforme. Primjerice, diplome četverogodišnjeg studija koje su bile međusobno prepoznatljivije i priznavale su se, nakon reforme više se uzajamno ne priznaju, bilo zbog različitog trajanja prvog i drugog ciklusa (3+2 i 4+1), bilo iz drugih razloga.

Drugo, magistarski studiji koji su funkcionalno integrirani s prvim bolonjskim ciklusom sami su po sebi neprepoznatljiviji u europskom prostoru visokog obrazovanja te ne promiču međunarodnu mobilnost. Glavni razlog tome jest to što je razina drugog ciklusa, tj. magistarski studij, postala nužna za stjecanje zapošljivih kvalifikacija. U takvim uvjetima studenti se ne žele odlučiti za nastavak magistarskog studija na drugom, osobito inozemnom, sveučilištu, a naročito je ugrožena horizontalna mobilnost između različitih studijskih programa. Isto tako, strani studenti, sve kada bi im i bili ponuđeni programi na stranim jezicima, ne bi imali interesa ostvarivati mobilnost u okviru magistarskih studija koji nisu ustrojani kao zasebna nastavna cjelina koja vodi stjecanju specifičnih kompetencija razine 7. europskog kvalifikacijskog okvira. Konačno, u Hrvatskoj je najfrekventniji oblik poslijediplomskog obrazovanja postao tzv. »poslijediplomski specijalistički studij« koji nije prepoznatljiv u strukturi bolonjskog procesa te, prema shvaćanju *European University Association* predstavlja anomaliju.¹

Zaključak

Pokušaj provedbe bolonjske reforme u Hrvatskoj nije uspio. U osnovi, većina visokoškolskih programa produljila je studij s četiri na pet godina te takav petogodišnji

program mehanički prerezala u dva dijela kako bi se zadovoljio formalni uvjet 3+2 ili 4+1. Da bi se reforma pokrenula, potrebno je osmisliti novi zakonski okvir i osigurati participaciju sveučilišta u njegovom ostvarivanju. Osobito je nužno:

- osigurati završnost kvalifikacija prvog bolonjskog ciklusa (bakalaureat) i zapošljivost prvostupnika na tržištu rada. Konkretno, diploma prvostupnika mora osiguravati pristup profesiji ili omogućiti nastavak studija u okviru iste ili različite profesije (primjer: I. ciklus ekonomija, II. ciklus novinarstvo). Riječ je o zadaći koja je podijeljena između zakonodavca i sveučilišta.
- osmisliti inovativne programe na razini drugog ciklusa koji će omogućiti selekciju i poticati studentsku mobilnost i izvrsnost. Pri tome mora doći do liberalizacije visokoškolskog obrazovanja i stvaranje konkurencije programa koji će biti u stanju privući studente iz drugih država.
- doktorske programe provoditi kao istraživačke, a ne kao nastavne, te ih financirati sredstvima javnog i privatnog sektora uz strogu selekciju kvalitete.

LITERATURA:

Davies, H. (2009). *Survey of Master degrees in Europe*. European University Association.

¹ Howard Davies, *Survey of Master Degrees in Europe*, European University Association (2009.:16): »To illustrate the diversity of provision, Trends V pointed to Master qualifications tied to the first cycle, to Master qualifications located within the third cycle, and to apparently aberrant forms as the 'post-Master Master'.«